

si per errorem, aut dolum statuatur. * Illud vero pretium naturaliter esset *injustum*, si laborare volenti deficerent res necessariae; quare pretium rerum necessariarum ita determinandum est, ut eadem vilis operæ pretio comparari possint. Et ob eandem causam, si solum spectemus usum, res necessariae minus valere debent, quam utiles, & hæ minus, quam voluptuariae.

CAPUT XIX.

De variis permutationum formis.

CCCCXCIII. Innumeri sunt modi, quibus res, operas vel jura nostra cum rebus operis juribusve alterius permutamus; quidam tamen, utpote frequentiores, speciali nomine designantur.

CCCCXCIV. Commutari autem possunt vel 1.) pretium vulgare rei unius cum pretio vulgari alterius, hoc est, dari res pro re, & fit *Permutatio in specie*, vel 2.) pretium eminens, seu certa pecuniæ quantitas cum re, estque *Emtio Venditio*, vel 3.) pecunia determinata cum usu rei non fungibilis, aut cum opera, & est *Locatio Conductio*, vel 4.) res quævis, aut opera cum usu rei fungibilis, & fit *Fænus*, seu *Contractus fænebris*, vel 5.) pecunia cum pecunia, & *Cambium* dicitur.

CCCCXCV.

* V. Cicer. Ver. IV. 7. Seneca de Benef. V. c. 15.

CCCCXCV. Porro permutatur 6.) dominium utile rei alicujus cum obligatione præstandi α) aut canonem annuum, & est *Emphyteusis*, β) aut fidelitatem, hoc est, curam & diligentiam, ne aliquid in alterius præjudicium fiat, & nascitur *Feudum*, denique si 7.) res vel operæ in commune lucrum conferuntur, *Societas* fit; reliqui sunt innominati.

CCCCXCVI. Permutantes nihil in alterum gratis transferre, sed tantundem ab eo recipere, adeoque servari *æqualitatem* volunt. Quia tamen in statu naturali rerum pretia a cujusvis pendent arbitrio, nec quisquam tenetur in æstimanda re sua stare iudicio aliorum, æquales sunt res, quæ a contrahentibus tales esse censentur. Ii enim jus habent rei, quam alienant, parem tribuendi valorem illi, quam vicissim acquirunt; dummodo nihil de his, quæ ipsam rem contingunt, dolo vel errore reticeatur. Est enim officium permutantium rei vitia manifestare, & si quædam latuissent, vi conditionis naturalis inæqualitatem tollere.

CCCCXCVII. Quoniam *permutatio* in specie contractus est onerosus, quo pretium vulgare pro vulgari præstatur, ad rei nostræ translationem vero in alterum faciendam traditione semper opus non est: patet, 1.) permutacionem contractum esse omnium antiquissimum, 2.) eam que etiam nudo consensu celebrari posse.

CCCCXCVIII. Contractus, quo res traditur pro certa pecunia, est *emptio venditio*, ergo 1.) ad ejus substantiam requiritur *consensus, merx, & pretium emens*. 2.) Emtor obligatur statim pecuniam dare, & venditor dare mercem, nisi aliud conventum, & unus alterius fidem sequatur. 3.) Re in specie vendita, emtor jus in re acquirit ante traditionem, venditor vero debitor est certæ speciei, adeoque si res casu pereat, perit ipsi emtori, quod si eam venditor iterum alienaret, secunda alienatio esset irrita. 4.) Contra pecunia in genere debetur, nec ejus dominus ante fit venditor, quam tradita sit; ei igitur non perit.

CCCCXCIX. Aliquando res aliena venditur; quod si fiat, nisi etiam emtor rem alienam esse sciverit, *naturale* est emtioni, ut venditor debeat *Evictionem* præstare, hoc est, satisfacere emtori ob rem a domino *evictam*, sive jure vindicatam.

D. Ad *accidentalia* emtionis pertinent pacta, quæ passim addi solent, veluti pactum de *retrovendendo*, pactum *prælationis*, pactum, seu *lex commissoria*, ut si emtor non solvat pretium intra certum tempus, res sit inempta; pactum *addictionis in diem*, ut si quis intra certum diem meliorem conditionem non obtulerit, res sit empta, aut si obtulerit, inempta. De quibus porro omnibus illud valet: *uti lingua nuncuparunt paciscentes, ita jus esse.*

DI. *Locatio conductio* est contractus de rei usu, vel operis pro certa pecuniæ quantitate, sive *mercede*, præstandis. Qui usum rei vel operam promittit, *locator*, qui promittit pecuniam, seu mercedem, est *conductor*. In specie conductor agri *colonus*, ædium *inquilinus* nominatur.

DII. 1.) Itaque incumbit locatori, rei usum, vel operam præstare per tempus definitum, nec ei licet citius expellere conductorem ob propriam indigentiam. 2.) Conductor tenetur re ita uti, ut non abutatur, tribuere mercedem non obstante sterilitate, rem non deserrere sine justis causis; potest tamen usum suum alteri concedere, *sublocare*.

DIII. 3.) Si locator rem locatam vendat, non plus juris in emtorem transfert, quam ipse habuit, igitur emtor conductorem non potest ante tempus excludere. 4.) Quando finito locationis tempore conductor continuat re uti, silente locatore, fit tacite nova locatio, seu *relocatio*. 5.) Si deponens pro opera, vel commodatarius pro usu rei pecuniam promittant, tam depositum, quam commodatum in locationem abeunt.

DIV. Quemadmodum gratuita concessio usus rei non fungibilis commodatum est, hoc vero in locationem transit, si quis pretium sibi pro usu stipuletur; ita mutuum, quod fit usu rei fungibilis gratis concessio, convertitur in *fanus*, seu *contractum fanebrem*, si aliqua

usura promittatur. Est autem *usura* latius, quidquid pro usu rei alicujus solvitur. *

DV. Acerrime semper disputatum fuit de moralitate contractus *scænebris*. Nos illum legi naturali indistinctim repugnare non putamus. Nam 1.) usus pecuniæ magnam adferre potest utilitatem, igitur non minus suum habet pretium, quam usus rei non fungibilis. 2.) Rei meæ usum gratis alteri dare perfecte non obligor, ut ergo in id consentiam, possum mihi quid ab altero stipulari. 3.) Ob lucrum cessans, vel damnum emergens accipi quascunque usuras posse omnes fatentur; nil ergo vetat, quin illa incerta præstatio certa quadam promissione redimatur.

DVI. Præterea 4.) valet contractus societatis, ut res & opera in *commune lucrum* conferatur, cur ergo non valeat pactum *scænebre*, vi cujus alter rem confert, alter operam? ita tamen, ut, qui rem communicat, lucro majori incerto renuntiet, ut fiat *securus Sortis*, hoc est, rei ad usum concessæ, & modici lucri. 5.) Deus ipsemet permisit Hebræis, ut extraneis *scænerarentur*. ** Quod autem lege naturæ absolute vetitum est, id a Deo per revelationem permissum non est.

DVII. Nec dicant adversarii I. pecuniam esse sterilem, & nullos fructus ferre, II. de-
bi-

* Ideo Plautus: *Nam si mutuas non potero, certum est, sumam scænore. Afin. I. Sc. III. fin.*

** Deuter. XXIII. v. 19. seq.

bitorem esse dominum, illi ergo soli prodesse lucrum debere. Præterquam enim quod pecunia stuctus civiles fert uberrimos, & domus sterilis est, & bibliotheca; locari tamen usus utriusque potest. Dein dominium adquisivit debitor a fœneratore, quæ concessio suam habet æstimationem.

DVIII. Neque urgeas III. damnari usuras in veteri & novo Testamento*, a sanctis Patribus, & Pontificum decretis; siquidem pertinet hæc prohibitio cum ad leges positivas, tum etiam ad usuras mordentes, vel solius mutui titulo acceptas. Ut enim sint naturaliter licitæ usuræ, debent usui pecuniæ, & lucro, quod debitor commode facere potest, attemperari. Dein usuræ & tunc charitati repugnant, quando a pauperibus & iis petuntur, quibus subvenire gratis officium erat nostrum imperfectum.

DIX. Quum *Cambium*, seu *Collybus* sit permutatio pecuniæ cum pecunia; hæc permutatio vel fit in variis speciebus monetæ, & in eodem loco, vel in loco diverso. Illud cambium est *manuale*, hoc cambium *trassatum*.

DX. Ad posterius concurrunt quatuor personæ. I. Qui remittit, *Campsarius*. II. Per quem remittitur, *Campsor*, seu *Trassans*. III. Remissam qui solvit, *Acceptans*, seu *Trassatus*. IV. Cui solvitur, *Præsentans* vocantur. Horum officia

K 4

ex

* Exod. XXII. 25. Levit. XXV. 36.

ex principiis permutationis, & præcipue contractus fænebris deduci & ad innumeras circumstantias aptari debent.

DXI. Contractus, quo dominium utile prædii pro certa pensione annua in recognitionem domini directi præstanda conceditur, est *emphyteufis*. Igitur dominus emphyteuseos directus rem emphyteuticam tradere, emphyteuta vero prædium meliorare & canonem annuum solvere obligantur.

DXII. Et quia canon ex fructibus non accipit mensuram, potest enim esse in re minima, ab eo nec sterilitas, nec interitus partis prædii excusat. Ceterum per naturam determinatum non est, sed ex conventionis formula determinari debet, an statim canone semel non soluto, vel fundo vendito sine consensu domini directi, dominium utile expiret?

DXIII. De *Feudo* in speciali agitur disciplina. Superest *Societas negotiatoria*, quæ quum sit conventio duorum, vel plurium de re, vel opera in commune lucrum communicanda, prono fluunt alveo hæ positiones. 1.) Qui nihil confert, aut nullum ex re collata sperat lucrum, socius non est. 2.) Si societas sit *universalis*, id est, omnium bonorum, naturale est, ut non modo lucrum & damnum, sed etiam *Sors*, hoc est, *pecunia collata* sit communis, & portiones sociorum fiant arithmetice æquales, licet unus minus contulerit & ex iusta causa altero plus expendat.

DXIV.

DXIV. 3.) Si vero societas est *generalis*, nimirum eorum, quæ opera, & negotiatione acquiruntur, aut *particularis* in rebus, vel operis singularibus, exigit natura contractus, ut lucrum & damnum pro rata geometricè dividatur, fors autem sua cuique sit salva. 4.) Ut reliqui contractus, ita etiam societas tempore convento durare debet, nec uni ab ea recedere licebit altero invito, si modo & hic leges contractus observet.

DXV. *Alea* est incertus eventus, qui nobis lucrum & damnum adferre queat. Itaque 1.) si uni contrahentium de eventu certo constet in contractu, alea amplius non est. 2.) Quoniam quilibet de re sua potest disponere, immo illa in foro externo abuti, dubium non est, quin valeant *contractus aleatorii* de re in se honesta celebrati, veluti de jactu retis pro certo pretio tradendo.

DXVI. Sunt autem & hi *Contractus*, vel *benefici*, vel *onerosi*, & in posterioribus tum servatur æqualitas, si inter metum damni, & spem lucri proportio habeatur, & porro contrahentes ab omni dolo & fraude absteineant.

DXVII. Huc spectant præcipue *Emtio spei*, *Lotaria*, *Olla fortunæ*, *Contractus assicurationis*, *Bodemeria*, *Decisio per sortem*, sive *electricam*, sive *attributricem*, sive *divisoriam*, *Census vitalitius*, & tandem *Contractus lusorii*, qui tum demum se recte habent, si & lucrandi cupi-

ditatem & nimiam rerum & temporis profusionem fugiamus. *Cic. Off. I. 29.*

CAPUT XX.

De jurejurando, aliisque modis, quibus pacta confirmantur.

DXVIII. Signa aut sermones, quibus veracitatem & sinceritatem nostram confirmamus, sunt *Adseverationes*, seu *Contestationes*. Illa autem *Contestatio*, qua ad vindictam divinam sub conditione *falsiloqui* moralis provocamus, *Jusjurandum* dicitur, & quidem *promissorium*, si quis promissionem a se factam firmet, secus *adsertorium*. Igitur *insanus*, *demens*, non jurant, nec qui tantum legens *Juramenti* formulam, non præferret animum jurandi. *Ovid. Heroid. XXI. v. 135.*

DXIX. Finis juramenti ex parte ejus, qui jurat, est, ut verbis suis conciliet majorem fidem. Qui enim Deum esse agnoscit ens omniscium, omnipotens, & justissimum, non præsumitur esse tam malus, ut fidem fallere, ac divinæ misericordiæ renuntiare velit. Alter finis est ex parte illius, cui juratur, ut de veracitate & sinceritate jurantis certior & securior fiat. *Cic. Off. III. 31.*

DXX. Quum nihil inconsulto, nihil temere agere liceat, multoque adeo minus alterum fallere religionis obtentu, aut divino nomine abuti, perpicuum est, cur *judicium*, *justitia*,
&